

## پیامدهای طلاق بر زوجین

### افسانه کیهان نسب<sup>۱</sup>

#### چکیده

موضوع پیامدهای طلاق بر زوجین از جمله موضوعات مهم در حوزه های اجتماعی و اقتصادی و روانشناسی می باشد. طلاق به عنوان یک مسئله اجتماعی می تواند زمینه بروز بسیاری از مسائل و پیامدهای متفاوت و بعضاً زمینه بروز بسیاری از آسیب های اجتماعی دیگر در سطوح فردی و سطوح اجتماعی را فراهم آورد که بسیاری از این آسیب ها جبران ناپذیر خواهد بود. اگر زوجین آگاهی بیشتری از عواقب و آثار طلاق داشته باشند، کمتر دچار طلاق می شوند و سعی می کنند زندگی خود را سامان دهند؛ لذا ضروری بوده که به چنین بحثی پرداخته شود و هدف در این مقاله تبیین پیامدهای طلاق بر زوجین بوده است که به صورت کتابخانه ای گردآوری شده است. یافته های تحقیق حاکی از آن است که طلاق برای زن و مرد مشکلات اقتصادی، روانی، عاطفی و اجتماعی ایجاد می کند و نیز سبب جامعه ای ناپایدار و ناسالم می شود؛ چرا که داشتن جامعه سالم در گرو داشتن انسان های سالم است و جامعه چیزی جز افرادی که آن را ایجاد می کنند نیست.

کلیدواژه ها: ازدواج، زوجین، طلاق.

---

<sup>1</sup> طلبه پایه 5، مدرسه علمیه فاطمیه شهرستان باغملک، [www.afsanehkahannesb1403@gmail.com](mailto:www.afsanehkahannesb1403@gmail.com)

## مقدمه

جدایی و طلاق اتفاقی است که ممکن است هریک از زوج ها آن را تجربه کنند، سوای آن که در اولین سال های زندگی مشترک باشند یا سال ها از ازدواج شان گذشته باشد و دارای فرزند باشند. طلاق و جدایی در زندگی زنشویی یکی از وقایع تلخ زندگی و فرآیندی است چند نسلی که نه تنها بر زوج ها و فرزندان آنها تأثیر می گذارد، بلکه خانواده های آنها و سایر خویشاوندان را نیز تحت تأثیر قرار می دهد.

اخیراً طلاق به عنوان یکی از پدیده های رو به گسترش و تاثیرگذار مطرح شده است که آسیب هایی را در جنبه های مختلف به همراه دارد. از این رو رشته هایی چون روانشناسی خانواده، علوم اجتماعی، بهداشت و سلامت و... به بحث علل طلاق و آسیب های پس از آن می پردازند، لذا ضروری بوده که به چنین بحثی پرداخته شود.

امروزه به علت از بین رفتن قبح طلاق در میان خانواده ها، زنان و مردان بدون فکر کردن به عواقب طلاق؛ با اندک اختلافی برای متارکه اقدام می کنند؛ لذا هدف در این مقاله تبیین پیامدهای طلاق بر زوجین بوده است.

تاریخچه طلاق به تاریخچه ازدواج برمی گردد. به همان علت که بشر بنابه درخواست طبیعی خود پیوند ازدواج می بندد تا در کانون گرم خانواده و در کنار همسر خود به سکون و آرامش برسد؛ به همان گونه نیز ممکن است به دلایلی از ادامه زندگی خودداری کرده؛ طلاق را بپذیرد.

در رابطه با این مسأله نیز کتب و مقالات فراوانی ارائه شده از جمله کتاب «آسیب شناسی طلاق به عنوان آفت اجتماعی» نوشته «سعید نیلفروشان» که نویسنده در آن به پیامدهای طلاق هم بر زوجین و هم فرزندان در حوزه های مختلف پرداخته و کتاب «طلاق و مشکلات رفتاری و اجتماعی» نوشته «مسعود فاضلی راد» که نویسنده در آن پس از بیان مفاهیم طلاق از ناهنجاری های اجتماعی و مشکلات رفتاری که برای زوجین پس از طلاق پیش می آید، سخن گفته و کتاب «عوامل و پیامدهای طلاق» نوشته «حمیدرضا اعتمادی» که نویسنده در آن از طلاق و مشکلات ناشی از آن سخن گفته است.

با توجه به مقدمه فوق مهمترین سؤالاتی که در تحقیق حاضر باید به آن‌ها پاسخ داد، عبارتند از: فلسفه طلاق در اسلام را بیان نمایید؟ پیامدهای طلاق بر زوجین را تبیین نمایید؟

## 1- مفهوم شناسی

### 1-1- ازدواج

«ازدواج» برگرفته از واژه زوج به معنای جفت در مقابل فرد<sup>1</sup> و به معنای قرین شدن با یکدیگر، شوهر کردن، زن گرفتن و زناشویی است.<sup>2</sup> در فقه در همان معنای لغوی و عرفی به کار رفته است و به آن نکاح نیز گفته می‌شود.

### 1-1- زوجین

«زَوْج» در اصل به معنی حیوان مذکر و مؤنث است که به هر کدام از آنها این واژه اطلاق می‌شود و گاه به معنی وسیع تری اطلاق می‌گردد و هر دو چیز که قرینه یکدیگر باشند، خواه قرینه بودن از جهت شباهت بوده باشد یا از تضاد (مانند جفت کفش، جوراب، شب و روز و خیر و شرّ و مانند اینها) ولی در انسان‌ها به دو فردی گفته می‌شود که با هم پیمان زناشوئی بسته اند. بعضی از ارباب لغت گفته اند: معنی «زوج» عبارت از شکلی است که برای او نظیر بوده باشد، مانند اصناف و ألوان مختلف یا چیزی که برای او ضدّی وجود داشته باشد، مانند: تر و خشک، مذکر و مؤنث، شب و روز، شیرین و تلخ و نیز تصریح کرده اند که «زوج» به معنی هریک از آن دو فرد است، نه هر دو با یکدیگر؛ بلکه آن دو را باید «زوجان» گفت و اطلاق زوج بر هر دو، از کلام جهّال و افراد نادان است.<sup>3</sup>

### 1-2- طلاق

---

<sup>1</sup> جوهری، الصحاح، ج 1، ص 320.

<sup>2</sup> دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج 8، ص 11454.

<sup>3</sup> مکارم شیرازی، پیام قرآن، ج 2، ص 444.

«طلاق» در لغت، به معنای «آزاد ساختن از قید و بند است و آنگاه به صورت استعاره در رها کردن زن از قید و بند ازدواج استعمال شده است.»<sup>۱</sup> در کتاب های فقهی و حقوقی، تعریف های مختلفی برای طلاق آورده اند که به چند تعریف اشاره می کنیم:

1- «الطَّلَاقُ هُوَ إِزَالَةُ قَيْدِ النِّكَاحِ بِصِيغَةٍ مَخْصُوصَةٍ» «طلاق، زدودن قید نکاح با صیغه مخصوصی است.»<sup>۲</sup>

2- طلاق عبارت از پایان دادن به نکاح دایم از طرف شوهر است.<sup>۳</sup>

3- طلاق عبارت است از انحلال عقد نکاح دایم با صیغه مخصوص و رعایت تشریفات ویژه.<sup>۴</sup>

تعریف دوم، فسخ را نیز که نوعی انحلال نکاح است؛ شامل می شود، در صورتی که فسخ، طلاق نیست و شرط های ویژه خود را دارد. با توجه به تعریف ها، در تعریف طلاق می توان گفت: «پایان دادن به عقد ازدواج دایم با صیغه مخصوص است که در حال حاضر، با اذن یا حکم دادگاه صورت می گیرد.»<sup>۵</sup>

## 2- فلسفه طلاق در اسلام

در اسلام، پیوند زناشویی پیوند مقدسی است که برای آرامش روح و جسم بشر، لازم و ضروری است. همانگونه که در اسلام، ازدواج امری مقدس و پسندیده می باشد و برای ثبات آن تأکید فراوان شده است، طلاق امری ناپسند و نامقدس است که برای جلوگیری از آن از هر وسیله ممکن استفاده شده و از آن در کلمات شارع مقدس، به عنوان مبغوضترین حلالها و امری که خشم خدا را به دنبال دارد، تعبیر شده است.<sup>۶</sup> امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «مَا مِنْ شَيْءٍ مِمَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ

<sup>۱</sup> طباطبائی، المیزان، ج 2، ص 230.

<sup>۲</sup> النجفی جواهری، جواهر الکلام، ج 32، ص 2.

<sup>۳</sup> امامی، حقوق مدنی، ج 5، ص 5.

<sup>۴</sup> محقق داماد، بررسی فقهی حقوقی خانواده، نکاح و انحلال آن، ص 380.

<sup>۵</sup> زندی، نگاهی به حقوق زن در اسلام، ص 73.

<sup>۶</sup> رضایی، «مبغوضیت طلاق در اسلام»، ص 54.

ابغض الیه من الطلاق» «هیچ چیز از آنچه خداوند متعال آن را حلال قرار داده است، نزد او منفورتر و ناپسندتر از طلاق نیست.»<sup>1</sup>

از طرفی باید گفت که اسلام مایل نمی‌باشد، آرامش و آزادی انسان‌ها از بین رفته و در سختی و عذاب به سربند و هیچ وجدانی هم بر این مسأله رضایت نمی‌دهد. از این رو برخلاف مسیحیت که طلاق را ممنوع و تنها مقررات و شرایطی برای محدود ساختن آن وضع نموده تا میزان آن را به حداقل ممکن کاهش دهد، طلاق در اسلام ناشی از حاجت است نه اینکه به عنوان هدف باشد؛ زیرا همانگونه که گفته شد امر طلاق همواره مورد بغض و کینه الهی می‌باشد.<sup>2</sup> «امیرمؤمنان علی (علیه السلام) می‌فرماید: «تَزَوُّجُوا وَلَا تَطْلِقُوا فَإِنَّ الطَّلَاقَ يَهْتَرُ مِنْهُ الْعَرْشُ» «ازدواج کنید ولی طلاق ندهید؛ زیرا عرش الهی از طلاق به لرزه در می‌آید.»<sup>3</sup>

از نظر اسلام طلاق آخرین راه مداوای ناسازگاری زن و شوهری می‌باشد. اسلام معتقد است اگر راهی برای جدایی زن و شوهر (زوجین) نباشد زندگی ایشان دشوار و عذاب‌آور خواهد بود و ممکن است نتایج ویران کننده‌ای مثل انتقال، خودکشی، فساد و قتل داشته باشد. امروزه مردم با غم و تشویش کمتری در مقایسه با گذشته به ازدواج روی می‌آورند؛ چرا که طلاق برای آنان در حکم بیمه‌ای تلقی می‌شود و می‌توان از آن به عنوان بیمه ازدواج نام برد؛ چرا که اگر ازدواج با موفقیت نباشد همسران یکدیگر را رها خواهند کرد.<sup>4</sup> دکتر باقر ساروخانی در باب ویژگی‌های طلاق می‌نویسد: «طلاق پدیده‌ای چند بعدی است. شاید کمتر پدیده‌ای به پیچیدگی طلاق وجود داشته باشد، آن روز که خانواده‌ای از هم پاشید به نظر می‌رسد یک دعوای ساده عامل این انفجار بوده است حال آن که چنین نیست و مجموعه‌ای از عوامل روانی - اجتماعی، اقتصادی پدید آمده به هم پیوسته‌اند و بنیان خانواده را بر باد داده‌اند.»<sup>5</sup>

<sup>1</sup> محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج 5، ص 547.

<sup>2</sup> تریز، طلاق از دیدگاه اسلام، ص 64.

<sup>3</sup> حرعاملی، وسائل الشیعه، ج 16، ص 268.

<sup>4</sup> تریز، طلاق از دیدگاه اسلام، ص 131.

<sup>5</sup> ساروخانی، طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، ص 70.

تجربه خواهند نمود که تبعات منفی زیانباری را برای ایشان به همراه خواهد آورد. ترس و تنهایی، افسردگی از عوارض طلاق برای زنان می باشد.<sup>1</sup>

برای مرد نیز طلاق بحران‌های فردی و اجتماعی خاصی ایجاد می‌کند، تشکیل زندگی مشترک برایش ساده نخواهد بود و در صورت ازدواج مجدد نیز خانواده همسر دوم همواره به طلاق او به عنوان نکته ابهام نگاه می‌کنند. در صورتی که فرد پس از مدت کوتاهی وارد زندگی جدید شود، فشارهای ناشی از زندگی قبلی را با خود به همراه می‌برد و کوچک‌ترین شباهت میان نقاط ضعف همسر فعلی و قبلی را دچار تنش می‌کند. مشکلات عاطفی در آغاز برای مردان شدیدتر به نظر می‌رسد؛ اما برای زنان استمرار بیشتری دارد، در حالی که هر دوی آنها در سال نخست پس از طلاق عزت نفس پایین، سردرگمی نقش، خشم، اضطراب، تردید و افسردگی را تجربه می‌کنند و زنان دو برابر بیشتر از مردان احتمال دارد که دچار افسردگی شوند. به طور کلی افرادی که طلاق را تجربه کرده‌اند، با کشمکش‌های متعدد فردی و بین فردی مواجه‌اند. فشارهای روحی و روانی، ابتلا به انواع آسیب‌ها مثل ترس و دلهره از آینده و همچنین افسردگی از جمله پیامدهای طلاق است که شامل هم زن و هم مرد می‌شود.<sup>2</sup>

بدون شک یکی از مهم‌ترین اثرات روانی طلاق برای مردان نیز، افسردگی است. با از هم پاشیدن رابطه، هدف و انگیزه فرد در زندگی کم‌رنگ شده و به جای آن، یأس و ناامیدی ناشی از شکست در تشکیل خانواده در او ایجاد می‌شود. در کنار آن، توهین‌ها و تحقیرهای مداوم از جانب همسر و خانواده او سبب کاهش اعتماد به نفس و پذیرش شخصیت فردی مردان می‌شوند. در واقع، اغلب آقایان پس از متارکه، آشفته‌بازاری از احساسات خشم، اندوه، عشق و نفرت را تجربه می‌کنند که می‌توانند به افسردگی شدید منجر شوند.<sup>3</sup>

بنابراین، پس از طلاق، روال معمول زندگی فرد به طور کامل دگرگون شده و آینده‌ای مبهم و ناشناخته در برابر فرد قرار می‌گیرد. علاوه بر این، مطالعات روانشناختی نشان داده‌اند که پایان یافتن هر نوع رابطه عاطفی و احساسی سبب ایجاد ترس در طرفین می‌شود. حال اگر فرزندان نیز از این

---

<sup>1</sup> زبردی کوزه‌کنان، اثرات طلاق در زنان، ص 87.

<sup>2</sup> ساروخانی، طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، ص 191.

<sup>3</sup> همان، ص 125.

رابطه حاصل شده باشند، ترس و اضطراب از به دوش کشیدن بار مسئولیت آن‌ها به تنهایی نیز به این موارد اضافه می‌شود و این ترس و اضطراب باعث افسردگی هر دو هم زن و هم مرد می‌شود.<sup>۱</sup>

#### 4-14- کاهش اعتماد به نفس

زمانی که زوجین از یکدیگر طلاق می‌گیرند، برچسب‌هایی مانند مطلقه و بیوه را به زنان نسبت می‌دهند. کاهش اعتماد به نفس یکی از دیگر از مخرب‌ترین آثاری است که به ویژه بر روی زنان تاثیرگذار است.<sup>۲</sup>

#### 4-15- خودکشی

افسردگی عامل اصلی پیدایش افکار خودکشی است، افسردگی یکی از رایج‌ترین عوارض روانی طلاق برای مردان است. علاوه بر این، آشفتگی روحی و مصرف مواد مخدر به شرایط نامناسب روانی فرد دامن می‌زنند و سبب شکل‌گیری افکار خودکشی در آقایان می‌شوند. مطالعات نشان داده‌اند که میزان خودکشی در مردان طلاق گرفته بیش از دو برابر مردان متأهل و تا شش برابر مردان مجرد است، در حالی که آمار خودکشی در زنان مطلقه تفاوتی با زنان متأهل ندارد.<sup>۳</sup>

---

<sup>۱</sup> ساروخانی، طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، ص 125.

<sup>۲</sup> فاضلی راد، طلاق و مشکلات رفتاری و اجتماعی، ص 142.

<sup>۳</sup> دارا، پس از طلاق، ص 283.

## نتیجه

موضوع پیامدهای طلاق بر زوجین از جمله موضوعات مهم و مورد بحث در حوزه های مختلف اجتماعی، اقتصادی و روانشناسی می باشد. طلاق و از هم پاشیدگی کانون خانواده معضل اجتماعی است که پیامدهای آن از مشکلات بزرگ جوامع کنونی به شمار می رود؛ ولی در شرایط حاضر به صورت متداول ترین راه حل یک ازدواج ناموفق درآمده است. گسستن رابطه زناشویی و رها ساختن زندگی مشترک، زن و مردی را که با هم پیوسته بوده اند به راه های گوناگون می کشاند و هر چند امکان دارد، چنین زن و مردی هریک خوشبختی خاصی یافته یا سعادت از دست رفته را در کنار همسری دیگر بیابند؛ اما متأسفانه چنین امکانی اندک اتفاق می افتد.

از آنجایی که طلاق بنیان خانواده را دچار آشفتگی های زیادی می کند و برای مرد و زن آثار منفی زیادی را به همراه دارد؛ لذا ضروری بوده به چنین بحثی پرداخته شود.

باتوجه به اینکه بررسی زندگی زوجین پس از طلاق می تواند تمایل جوانان به طلاق را تحت تأثیر قرار دهد، لذا هدف در این مقاله تبیین پیامدهای طلاق بر زوجین می باشد.

حاصل آنکه، طلاق معضل بس بزرگی می باشد که پیامدها و آثار مخربی از آن منتج می شود که به وضوح بر زوجین و فرزندان طلاق دیده می شود و باید از آن غافل نبود که به تبع جامعه نیز دستخوش چنین پیامدهای حاصله از طلاق می شود؛ چرا که جدایی زن و مرد، از هم گسیختگی خانواده ها را در پی دارد و از هم گسیختگی خانواده ها به عنوان هسته اولیه اجتماع اثرات سوء و مخربی را بر کل جامعه می گذارد و همچنین ریشه بسیاری از بزهکاری ها و جرائم اجتماعی نیز طلاق می باشد، براین اساس در مقاله حاضر ابتدا به بیان فلسفه طلاق در اسلام پرداخته و سپس از وضع زوجین پس از طلاق سخن گفته و در نهایت مهمترین پیامدهای طلاق بر زوجین از جمله کاهش اعتماد به نفس، ترس و افسردگی، مشکل دوگانگی نقش، مشکلات اقتصادی، انحرافات اخلاقی و رفتاری و ... پرداخته شد.



## منابع و مأخذ

الف) کتب فارسی

- 1- آما تو، پل، پیامدهای طلاق بر کودکان و بزرگسالان، ترجمه مهناز محمدی زادگان، تهران: انجمن اولیا و مربیان، چاپ دوم، 1395 ش.
- 2- اعتمادی، حمیدرضا، عوامل و پیامدهای طلاق، تهران: اندیشه صعود، چاپ اول، 1392 ش.
- 3- امامی، حسن، حقوق مدنی، جلد 5، تهران: اسلامیه، چاپ شانزدهم، 1375 ش.
- 4- بابائیان، مریم، طلاق: ابعاد و پیامدهای آن در اجتماع، قم: امتداد حکمت، چاپ اول، 1389 ش.
- 5- براتی و همکاران، حمیدرضا، آسیب شناسی طلاق، تهران: آلباتروس، چاپ اول، 1400 ش.
- 6- تریز، عبدالرشید، طلاق از دیدگاه اسلام، تهران: احسان، چاپ اول، 1385 ش.
- 7- دارا، گراتیسا، پس از طلاق، ترجمه بهمن فرزانه، تهران: بدیهه، چاپ اول، 1379 ش.
- 8- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد 8، تهران: دانشگاه تهران، چاپ اول، 1373 ش.
- 9- زبردی کوزه کنان، عاطفه، اثرات طلاق در زنان، تهران: مولفین طلایی، چاپ اول، 1397 ش.
- 10- زندگی، فاطمه، نگاهی به حقوق زن در اسلام، تهران: زعیم، چاپ اول، 1391 ش.
- 11- ساروخانی، باقر، طلاق: پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم، 1377 ش.
- 12- ظهیری خواه، ندا، فراسوی خوشبختی، تهران: ماهواره، چاپ اول، 1395 ش.
- 13- عازم نیا، زهرا، مدیریت زندگی پس از طلاق، تهران: صالحیان، چاپ اول، 1379 ش.
- 14- عزیزی، شیما، کاش قبل از طلاق می دانستم (بررسی پیامدهای منفی طلاق)، یزد: اندیشه کویر، چاپ اول، 1398 ش.
- 15- فاضلی راد، مسعود، طلاق و مشکلات رفتاری و اجتماعی، گرگان: موروزی، چاپ اول، 1397 ش.
- 16- محقق داماد، مصطفی، بررسی فقهی حقوقی خانواده، نکاح و انحلال آن، تهران: نشر علوم انسانی، چاپ هفتم، 1379 ش.
- 17- مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، جلد 2، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ نهم، 1386 ش.

- 18- نیلفروشان، سعید، **آسیب شناسی طلاق به عنوان آفت اجتماعی**، تهران: انتشارات فرزندگان، چاپ دوم، 1388 ش.
- ب) کتب عربی
- 19- النجفی جواهری، محمد حسن، **جواهر الکلام**، جلد 32، بیروت: دار احیاء، چاپ هفتم، 1362 ش.
- 20- جوهری، اسماعیل بن حماد، **الصحاح**، جلد 1، بیروت: دار العلم، چاپ چهارم، 1407 ق.
- 21- حر عاملی، محمد بن حسن، **وسائل الشیعه**، جلد 16، قم: آل البيت، چاپ سوم، 1409 ق.
- 22- طباطبایی، محمد حسین، **المیزان**، جلد 2، قم: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ پنجم، 1417 ق.
- 23- محمدی ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، جلد 5، قم: دار الحدیث، چاپ سوم، 1386 ش.
- ج) مقاله
- 24- صدرالاشرفی و همکاران، مسعود، «**آسیب شناسی طلاق**»، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره 73، 1391 ش.
- 25- رضایی، مریم، «**مبغوضیت طلاق در اسلام**»، فصلنامه مطالعات زنان و خانواده، شماره 30، 1383 ش.
- د) سایت
- 26- کاوه، محمد، Rasekhoon.net، پیامدهای طلاق، 1392/5/20.